

PREKLAD PRE AUDIOVIZUÁLNE MÉDIÁ V KONTEXTE SLOVENSKEJ TEÓRIE, KRITIKY A DIDAKTIKY PREKLADU

Mgr. Emília Janecová

*Emília Janecová pôsobí ako doktorandka na Katedre translatológie FF UKF v Nitre. V centre jej akademického záujmu stojí umelecký preklad, sústreďí sa najmä na etnickú prózu a náležité stvárnenie jej špecifik v preklade. Na túto tému publikovala viacero článkov v domácich i zahraničných zborníkoch, taktiež je spoluautorkou monografie *Literature and Culture* (Nitra 2010). S Barborou Kráľovou spoločne zostavili publikáciu populárno-náučného charakteru *Tvorivé prekladateľské reflexie. Umelecký preklad v teórii a praxi* (Nitra 2011) a momentálne pracujú na jej pokračovaní *Tvorivé prekladateľské reflexie 2. Preklad a divadlo*. V posledných rokoch sa sústreďí na vzdelávacie aktivity súvisiace s prekladom audiovizie, v akademickom roku 2011/2012 bola na Katedre translatológie v Nitre iniciátorkou prvého samostatného predmetu zameraného na preklad pre audiovizuálne médiá. Umeleckým prekladom sa zaoberá i mimo akademického prostredia, na preklade niekoľkých knižných publikácií spolupracovala najmä s vydavateľstvom Albatros a vydavateľstvom Enigma. Taktiež sa podieľa na príprave titulkov pre slovenské a zahraničné filmové festivaly.*

1 PREKLAD PRE AUDIOVIZUÁLNE MÉDIÁ – SITUÁCIA VČERA A DNES

Vo všeobecnosti sa počiatky prekladu pre audiovizuálne médiá viažu k počiatkom kinematografie samotnej, pričom vývin tohto odvetvia prirodzene reflektuje i vývin prekladateľských postupov a stratégií a ich posun na audiovizuálnej osi slovo - obraz - zvuk. Na začiatku 20. storočia sa v prípade nemého filmu preklad realizoval prevažne na rovine slova, pretože medzitulky vložené medzi jednotlivé obrazy filmu v pravidelných časových intervaloch boli jednoducho nahradené medzitulkami v cieľovom jazyku. Do komplexnejšej roviny sa audiovizuálny preklad dostal v 20. rokoch minulého storočia, keď sa objavili prvé filmy, ktoré dej neopisovali len „písaným slovom“, ale snažili sa divákovi ponúknuť „autentické“ prehovory postáv. Práve v tomto období sa americké filmové spoločnosti pokúsili o výrobu verzie filmu v inom jazyku – avšak nie v podobe, akú poznáme dnes, ale pokusom o obdobu filmu s novým obsadením (iný režisér, herci), kompetentným pre produkciu filmu v cieľovom jazyku. Toto riešenie však bolo značne nákladné a nie veľmi efektívne. Preto sa štúdiá, prvotne určené na obdobnú produkciu filmu, začali snažiť o iný spôsob transformácie do odlišného jazykového prostredia, a to substitúciou filmových dialógov. Radi by sme upozornili, že spojenie „odlišné jazykové prostredie“ uvádzame zámerne, pretože ešte nemožno hovoriť o uvedomelom prevedení audiovizuálneho diela v zmysle interkultúrnej komunikácie. Práve naopak, spôsobu transferu audiovizuálnych diel z tohto obdobia sa vyčíta zdôrazňovanie východiskovej kultúry a nezohľadňovanie špecifik prijímajúceho prostredia. Táto skutočnosť bola ovplyvnená najmä vtedajším dominantným postavením Hollywoodu, ktoré bolo týmto spôsobom prekladu v prijímajúcom prostredí ešte zosilnené. Agnieszka Szarkowska v svojej štúdií *The Power of Film Translation* konštatuje, že práve v období dominantného postavenia Hollywoodu v celosvetovej kinematografii bolo pre malé krajiny „čoraz ťažšie snažiť sa o export vlastnej filmovej produkcie - značne limitovanej malým domácim trhom – a tak postupne narastal import audiovizuálnych diel zo zahraničia“ (Szarkowska 2005; vlastný preklad). Narastajúci podiel audiovizuálnych diel zo zahraničného prostredia vyvolal i potrebu kvalitnej prekladovej podoby týchto diel, vo

väčšich krajinách najmä v podobe dabingu, v menšich krajinách v podobe titulkov (Szarkowska 2005).

Slovenský preklad pre audiovizuálne médiá sa v počiatkoch vyvíjal v rámci Československa, pričom v období spoločného štátu mal v rámci Európy povestne vysokú úroveň. Do slovenského jazyka sa na začiatku prevádzali diela určené pre detského diváka, prevažne volenou formou prekladu bol – a stále ostáva - dabing. Prvým audiovizuálnym dielom komplexne preloženým a nadabovaným do slovenčiny bol sovietsky film pre deti *Miško darebák* (1957) a už v nasledujúcom roku vznikli nové zaujímavé projekty. Do roku 1968, neskôr pokračujúc až do roku 1989, sa do slovenčiny nadabovalo viacero filmov pre detského i dospelého diváka, prevažne šlo o diela sovietskej proveniencie. Situácia sa zmenila po roku 1989, kedy po zmene geograficko-politického usporiadania krajiny slovenský mediálny trh zaznamenal značný nárast a množstvo zahraničných audiovizuálnych diel rástlo úmerne s počtom novovznikajúcich komerčných televíznych staníc a kín.

Spočiatku bola kvalita slovenského dabingu v domácom prostredí často predmetom diskusie, najmä začiatkom 90. rokov minulého storočia. Nadabovaným dielam sa vyčítala neprirodzenosť a strnulosť dialógov či nedostatočná pestrosť a rozmanitosť hlasov, ktoré v nadabovaných audiovizuálnych dielach odznievali. Túto situáciu malo o pár rokov neskôr vyriešiť založenie lokálnych dabingových štúdií, ktoré mali produkovať predovšetkým pre Slovenskú verejnoprávnu televíziu, ako napríklad štúdiá v Košiciach, Martine, vo Zvolene či v Nitre. Už po niekoľkých rokoch sa však tieto štúdiá ocitli v nepriaznivej situácii, nakoľko objem a podmienky pre nich vytvorené nezaručili pravidelný prísun príležitostí. V súčasnosti sa väčšina dabingovej produkcie sústreďuje najmä v Bratislave, pričom na príprave slovenského znenia spolupracujú napríklad dabingové štúdiá ARTEFAKT, ATIZ, ENTER, DIMAS, MAGIC a ďalšie.

Ak sa zameriame na titulkovanie, v posledných rokoch možno badať zvýšený záujem o túto oblasť prekladu, a to i napriek skutočnosti, že na Slovensku vždy dominoval dabing. V súčasnosti sa preklad vo forme titulkov využíva čoraz viac v preklade pre kiná, preklade pre DVD, ale i v televízií, kde sa s ním často možno stretnúť najmä pri dokumentárnych žánroch. Osobitou formou sú skryté titulky, ktorým sa na Slovensku nevenovala dostatočná pozornosť v teórii ani v praxi, hoci ich prínos pre nepočujúcich divákov je neodškriepiteľný. Situácia sa zmenila až po podpísaní zákona 308/2000 Z.z., upozorňujúceho Slovenskú televíziu na opodstatnenosť skrytých titulkov, na ich požadované parametre a formu. Zákon taktiež stanovuje percentuálny podiel zastúpenia odvysielaných programov so skrytými titulkami na 25 %. Kvalita týchto titulkov podlieha silnej kritike a upozorňuje na zaostalosť v porovnaní s ostatnými krajinami, napríklad s Českou republikou. Táto nepriaznivá situácia však môže byť ovplyvnená i nedocenením profesie titulkára ako takej. Ďalším dôvodom môže byť i absolútna absencia kritiky tohto typu prekladu - ako i prekladu audiovizie samotnej - či nezáujem o kvalitu výsledného produktu zo strany produkčných spoločností.

2 KRITIKA A KONTEXT

Takmer pred tridsiatimi rokmi, už v roku 1982, upozorňoval Ján Ferenčík vo svojich *Kontextoch prekladu*, že by bol nerád, keby sa preklad pre audiovizuálne médiá dostal do situácie, v ktorej sa „...zo strany teórie a kritiky prekladu, ani zo strany pracovníkov masových médií, nevenuje patričná pozornosť tomuto druhu prekladov, hoci ich spoločenské pôsobenie je neobyčajne široké a každodenné“ (Ferenčík, 1982, s. 88). V roku 1990 Braňo Hochel konštatuje, že nespokojnosť s kvalitou slovenského televízneho i filmového dabingu je známa a odôvodňuje ju skutočnosťou, že zodpovední pracovníci nepoznajú či nerešpektujú základné východiská a zákonitosti prekladu a prekladateľského procesu (Hochel 1990). V roku 2008 poukazuje Edita Gromová na novú situáciu v oblasti prekladu, v ktorej „preklad pre

audiovizuálne médiá má čoraz väčší podiel medzi prekladmi v porovnaní s knižným prekladom“ (Gromová 2005, s. 139), z čoho vyplýva, že tak „rastie vplyv týchto prekladov na percipienta“ (Gromová 2005, s. 139). Je zrejme, že dnes sú audiovizuálne médiá masovým zdrojom informácií či zábavy, a taktiež, že na Slovensku prevažuje zahraničné filmová a televízna produkcia. Miera pôsobenia tohto typu prekladu na recipienta preto nie je zanedbateľná a ako ďalej upozorňuje Gromová, opodstatnenosť zvýšenej pozornosti venovanej prekladu pre audiovizuálne médiá možno odôvodniť i snahou zabrániť znižovaniu kultúry jazyka, keďže „deformovaná slovenčina spôsobená nekvalitným prekladom z cudzích jazykov sa totiž z médií ľahko infiltruje do iných diskurzov“ (Gromová 2005, s. 139). Ak by sme sa zamerali na kvalitu prekladu pre audiovizuálne médiá v súčasnosti, stále by sme mohli o mnohom diskutovať. Treba však konštatovať, že v posledných rokoch zaznamenávame mnoho iniciatív prekladateľského a akademického prostredia, ktoré sa snažia o pozdvihnutie pozície prekladateľa pre audiovizuálne médiá, bojujú o zlepšenie úrovne tohto typu prekladu, vnášajú do domáceho prostredia nové prístupy a stratégie a snažia sa integrovať ich i do prípravy potenciálnych budúcich prekladateľov pre audiovizuálne médiá, nadväzujúc na tradíciu budovanú koncom minulého storočia.

3 TEORETICKÉ REFLEXIE

Slovenské myslenie o preklade pre audiovizuálne médiá prekvitalo najmä v 80. rokoch minulého storočia, keď popredné osobnosti domácej vedy o preklade, vychádzajúc zo semioticko-komunikačného prístupu k prekladu, rozpracovali základnú teóriu prekladu pre audiovizuálne médiá. Medzi tieto patria úvahy Jána Ferenčíka o súdobom stave a ďalšom smerovaní prekladu pre audiovizuálne médiá (Ferenčík 1982), samostatné heslá Kataríny Bednárovej-Kenížovej v publikácii *Originál/Preklad – Interpretačná terminológia*, ktoré sú venované prekladu filmových dialógov a komentára k dokumentárnemu filmu (1983), či teoretické rozpracovanie prekladu pre audiovizuálne médiá z pera Braňa Hochela, ktorý tento typ prekladu popisuje v intenciách Mikovej a Popovičovej teórie komunikácie a Lotmanovho semiotického prístupu (1985) a volá po prehlbovaní záujmu a zvýšenej pozornosti vo vzťahu k prekladu pre audiovizuálne médiá (1990). Na tradičné práce nadväzuje neskôr teoretička a kritička prekladu Mária Kusá, ktorá titulkovanie a dabing chápe ako istý typ adaptácie prekladu umeleckého textu, pričom osobitne vyčleňuje preklad dokumentu ako text „neumeleckého“ charakteru (2005). Tým sa v slovenskom myslení o preklade reflektuje zmena vnímania audiovizuálneho prekladu v intenciách prekladu dramatických textov. Práce venované prekladu pre audiovizuálne médiá mapuje i Edita Gromová, ktorá sa sústreďí na teoretické a kritické práce venované dabingu a titulkovaniu na Slovensku i v Čechách (2008), pozoruje prepojenie teórie s prekladateľskou praxou (2012), či prezentuje ďalšie perspektívy tejto oblasti prekladu (2012). Prínosom sú i práce venované jednotlivým aspektom prekladu pre audiovizuálne médiá, ako napríklad práca Gregora Makariana venovaná realizáciou dabingu z pohľadu zvukového majstra (2005), ktorá prináša užitočné náhľady na jednotlivé fázy výroby dabingu alebo obsiahla štúdiá dabingovej prekladateľky a autorky slovenských dialógov Lenky Hruškovej pertraktujúca komerčné a umelecké procesy televízneho dabingu. Jednotlivé typy prekladu pre audiovizuálne médiá vo svojej štúdií *Prevod cudzojazyčnej audiovizuálnej tvorby: stále aktuálna téma* popisuje Mária Smetanová (2011).

Ako vidieť, slovenská teória prekladu pre audiovizuálne médiá je rozpracovaná dostatočne, avšak nemožno opomenúť fakt, že tieto prístupy sú len čiastkové a na Slovensku doposiaľ nebola vydaná jediná rozsiahlejšia publikácia venovaná tejto oblasti prekladu. Okrem uceleného pohľadu na danú problematiku by mohli byť prospešnými i práce venované kritike prekladu pre audiovizuálne médiá, nakoľko tá sa v súčasnosti zužuje len na subjektívne hodnotenia a preferencie príjemcov audiovizuálnych diel. Osobitné pole možností ponúka

i oblasť didaktiky tohto druhu prekladu, nakoľko v poslednej dobe zaznamenávame viaceré osvetové snahy prekladateľského i akademického prostredia.

4 DIDAKTIKA PREKLADU PRE AUDIOVIZUÁLNE MÉDIÁ: VÝZVY A PERSPEKTÍVY

Absencia komplexného teoretického a kritického prístupu k tejto oblasti prekladu, nepriaznivá situácia a postavenie prekladateľskej profesie ako i nové podnety prekladateľskej praxe – všetky tieto aspekty volajú v preklade pre audiovizuálne médiá po ďalšej osvete a vzájomnej spolupráci. Audiovizuálny preklad sa dnes vo svete stáva jednou z najsledovanejších oblastí translatológie a mnohé zahraničné univerzity - napríklad University of Surrey, University of Leeds, City University London, University of Roehampton - ponúkajú v 21. storočí v špecializácii audiovizuálny preklad dokonca samostatný MA program. Slovenská realita prekladu však bola dosť dlho odlišná, nakoľko práve akademické prostredie tejto oblasti prekladu nevenovalo dostatočnú pozornosť. Ako ukázali čiastkové výsledky prieskumu medzi študentmi prekladateľstva a tlmočníctva, potreba vzbudenia či oživenia záujmu o túto oblasť prekladu medzi potenciálnymi budúcimi prekladateľmi je neodškriepiteľná. Len pre názornosť uvádzame výsledky, podľa ktorých spomedzi 79 oslovených študentov vedeli menovať aspoň tri osobnosti teórie či praxe prekladu pre audiovizuálne médiá iba 6 študenti, mená najvýznamnejších domácich dabingových štúdií len 3 študenti a mená organizácií zastrešujúcich prekladateľov audiovizie 2 študenti. Prieskum zatiaľ čiastočne prebehol na Katedre translatológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, v akademickom roku 2011/2012 ho plánujeme skompletizovať v plnom rozsahu na všetkých prekladateľských odboroch na Slovensku. Prezentované výsledky sú vybrané z dotazníkov študentov, ktorí doteraz nenavštívili žiaden prekladateľský seminár či kurz špeciálne venovaný prekladu pre audiovizuálne médiá. Hoci stále nie sú kompletne, v tomto štádiu reflektujú nielen potrebu venovať sa tejto oblasti prekladu na akademickej pôde, ale i akýsi všeobecný nezáujem príjemcu audiovizuálneho diela o proces prekladu a o rolu prekladateľa v tomto procese. Pozitívnym faktom je, že všetkých 79 študentov uviedlo, že by počas svojej prípravy radi získali viac vedomostí v oblasti prekladu pre audiovizuálne médiá a zúčastnili sa špecializovaných kurzov venovaných tomuto typu prekladu.

Ak by sme sa zamysleli nad perspektívami prípravy budúcich prekladateľov pre preklad pre audiovizuálne médiá, dôležité je definovať, aké sú špecifiká takéhoto prekladateľského procesu a aké požiadavky a kompetencie by mal spĺňať prekladateľ pre audiovizuálne médiá. Gregor Makarian vo svojej práci *Dabing: Teória, realizácia, zvukové majstrovstvo* (2005) opisuje základné požiadavky na prekladateľa audiovizuálnych textov, medzi ktoré radí kompetencie na úrovni jazyka, interpretácie a ďalšej práce s textom. Za jeden z najpodstatnejších predpokladov Makarian uvádza schopnosť správne interpretovať audiovizuálne dielo, schopnosť identifikovať špecifické vrstvy jazyka a ich požadované vyznenie (humor, irónia) a taktiež schopnosť identifikovať a interpretovať jednotlivé charaktery, vzťahy medzi nimi, ich zasadenie do deja a zámer autora. Následne musí byť prekladateľ schopný preniesť kvality a osobitosti originálu do prekladovej podoby a dokázať pri tom potlačiť subjektívne nesprávne interpretovanie či vlastný postoj k originálu. Prekladateľovi audiovizie by nemala chýbať schopnosť parafrázovať text a zachovať štylistické špecifiká originálu, mal by mať dobre vyvinutý cit pre východiskový a cieľový jazyk, a to v písanej i hovorenej podobe. Makarian síce pôvodne uvádza len slovenský jazyk, avšak dnes, keď čoraz častejšie prekladáme v oboch smeroch prekladu, dopĺňame jeho tézu o potrebu dokonalej znalosti a citu pre oba jazyky komunikácie. Dôležité je taktiež, aby sa prekladateľ dokázal vyhýbať komplikovaným a nejasným vetným konštrukciám či umelo

vznievajúcemu jazyku a zachovať rytmus a prirodzenú kadenciu dialógov v cieľovom jazyku (Makarjian 2005).

Ďalšie kritériá by bolo potrebné definovať pre preklad vo forme titulkov – na úrovni textu súvisiace najmä s kondenzáciou textu a na úrovni formálnej realizácie podmienené osobitými technickými zručnosťami. Nad kompetenciami pre tento typ prekladu sa vo svojej publikácii *Titulkujeme profesionálne* zaoberá český teoretik, kritik prekladu a titulár Miroslav Pošta, ktorý v procese prípravy prekladu titulkov opisuje dve hlavné fázy – preklad samotný a nasadenie a časovanie titulkov podľa filmu (angl. *spotting*). Polemizuje pritom s názormi, že časovanie už do povinností prekladateľa nespadá. Pošta upozorňuje, že v praxi má oveľa väčšiu šancu prekladateľ poskytujúci komplexné služby a taktiež zdôrazňuje, že technické zvládnutie titulkovacieho procesu je úzko späté s procesom prekladu, nakoľko v opačnom prípade prekladateľ „nevie, koľko času má pre ten – ktorý titulok k dispozícii a ani to, aký maximálny počet môže daná replika obsahovať“ (Pošta 2011, s. 11; vlastný preklad). Ďalej konštatuje, že ak je takýto prekladateľ neskúsený, stáva sa, že „nevie, či treba jednotlivé titulky rozdeliť, spojiť, skrátiť, alebo či má naopak dostatočný priestor a text by skracovať nemal“ (Pošta 2011, s. 11; vlastný preklad). Miroslav Pošta neskôr prekladateľské kompetencie titulára spresňuje a konštatuje, že v ideálnom prípade by mal byť prekladateľ schopný „vypracovať preklad, ten rozčleniť na jednotlivé titulky, načasovať ich, vhodne ich upraviť, uložiť, predať na kontrolu a hotový súbor s titulkami odovzdať klientovi“ (Pošta 2011, s. 12; vlastný preklad). Miroslav Pošta svojím stanoviskom potvrdzuje trend v prekladateľskej profesii, podľa ktorého sú v posledných rokoch na prekladateľa kladené oveľa vyššie nároky, a to najmä pokiaľ ide o zvláštne technické kompetencie prekladateľa. Práve kvôli tomuto trendu sa domáce univerzity s prekladateľskými odbormi snažia svojich študentov pripraviť i po tejto stránke a do výučby začleňujú špecializované predmety využívajúce rôzne prekladateľské nástroje a softvéry. Ako je to však s prekladom pre audiovizuálne médiá?

Viaceré univerzity – najmä univerzity s prekladateľskými odbormi alebo odbormi zameranými na produkciu audiovizuálnych diel - v posledných rokoch usporiadali zaujímavé prednášky a tvorivé dielne venované prekladu pre audiovizuálne médiá, vďaka čomu sa medzi študentmi prekladateľstva a tlmočníctva vzbudil o túto oblasť prekladu obrovský záujem. Spomínané podujatia boli pripravené v spolupráci s poprednými odborníkmi prekladu pre audiovizuálne médiá, s relevantnými inštitúciami ako i s osobnosťami zo sveta filmu a filmovej či prekladateľskej praxe. Podujatia podobného typu sme zaznamenali na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, Univerzite Komenského v Bratislave, Vysokej škole múzických umení v Bratislave, Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre či Prešovskej univerzite v Prešove. K zvýšeniu záujmu o preklad pre audiovizuálne médiá prispeli v poslednej dobe i početné iniciatívy spolkov a organizácií, ktoré zastrešujú preklad audiovizuálnych textov. Sú to najmä Slovenská spoločnosť prekladateľov umeleckej literatúry, Slovenská spoločnosť prekladateľov odbornej literatúry, Slovenská koalícia pre kultúrnu diverzitu či novovzniknutá európska organizácia AVTE, ktorá združuje prekladateľov audiovizuálnych textov v Európe.

Vďaka týmto aktivitám má v súčasnosti akademické prostredie vytvorené najlepšie podmienky pre spustenie prípravy budúcich prekladateľov pre audiovizuálne médiá. Z praktických dôvodov sa prekladu pre audiovizuálne médiá čiastočne venujú študenti Filmovej a televíznej fakulty VŠMU v Bratislave. Z čisto prekladateľského hľadiska sa od akademického roku 2011/2012 prekladom audiovizie zaoberajú už i študenti Katedry translatológie Filozofickej Fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Snahou katedry bolo študentom ponúknuť samostatný predmet zameraný na preklad pre audiovizuálne médiá, vďaka ktorému budú mať možnosť oboznámiť sa s existujúcou domácou teoretickou bázou, s poznatkami zahraničných predstaviteľov prekladu AVT, overiť svoje zručnosti a skúsenosti v

praxi, naučiť sa pracovať s novými prekladateľskými a počítačovými softvérmi a už počas štúdia nadviazať kontakty s osobnosťami z prekladateľského priemyslu. Študenti katedry pracujú s konkrétnymi filmami a podieľajú sa tak na príprave viacerých zaujímavých projektov, či už so začínajúcimi filmármi z Vysoké školy múzických umení v Bratislave, alebo väčšími festivalovými či dokumentárnymi projektmi. Práca z praktických seminárov už ukázala prvé výsledky, avšak prínosnými sú bezpochyby i skúsenosti nazbierané počas komunikácie so zadávateľmi prekladu, tvorcami diel či post-produkciou. Takáto spolupráca totiž na oboch stranách simuluje reálnu situáciu, vďaka čomu sa na prekladateľskú prax a vzájomnú spoluprácu pripravujú nielen budúci prekladatelia ale aj budúci filmári. Vydarené projekty by mali mať pokračovanie i v ďalšom roku – študenti nitrianskej translatológie začnú okrem Vysoké školy múzických umení spolupracovať i na dokumentárnej sérii Ústavu pamäti národa *Sila svedectva* či na príprave titulkov pre medzinárodný festival dokumentárnych filmov *Jeden svet*.

5 ČO BUDE ĎALEJ?

Skutočnosť, že domáca prekladateľská i akademická obec v poslednom období reagujú na najnovšie trendy v oblasti prekladu pre audiovizuálne médiá, ako i fakt, že sa obe vzájomne snažia o zlepšenie pozície prekladateľa, kvality prekladateľského procesu či úrovne prekladaných diel, sú viac ako pozitívne. Diskusie o vzťahu medzi teóriou a praxou prekladu majú na Slovensku bezpochyby svoju tradíciu, avšak je neodškriepiteľné, že jedna oblasť podmieňuje opodstatnené fungovanie tej druhej. Nové podnety, ktorým bude domáci preklad audiovizie pravdepodobne čeliť už v blízkej budúcnosti – či už na úrovni teórie, didaktiky, kritiky či praxe prekladu – bude potrebné reflektovať v každom aspekte. Už pred tridsiatimi rokmi sa Ján Ferencík s nádejou obracal na generáciu, ktorá „...vstupuje odborne pripravená do veku búrlivého rozvoja zvukovej a obrazovej techniky, aby jednak rozpracovala teóriu tohto druhu prekladov, jednak dosiahla spoločenské ocenenie zodpovedajúce ich významu“ (Ferencík, 1982, s. 88). Je pravdepodobné, že touto generáciou by mohla byť tá dnešná, avšak či sa Ferencíkove nádeje podarí naplniť, je otázne. Veríme však, že práve integrovaný a systematický prístup k problematike prekladu pre audiovizuálne médiá by k tomu mohol dopomôcť.

Literatúra

- BEDNÁROVÁ-KENÍŽOVÁ, K. 1983. *Preklad textu filmových dialógov*. In: Popovič, Anton a kol.: Originál/Preklad. Interpretáčna terminológia. Bratislava: Tatran, s. 242 – 243.
- FERENČÍK, J. 1982. *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- GROMOVÁ, E. 2008. *Preklad pre audiovizuálne médiá*. In: Slovo – Obraz – Zvuk. Duchovný rozmer súčasnej kultúry. Nitra: FF UKF, s.136 – 143.
- GROMOVÁ, E. – JANECOVÁ, E. 2012. *Audiovisual Translation - Dubbing and Subtitling in the Slovak Context*. Krakov: Jagelovská univerzita. V tlači.
- GROMOVÁ, E. – JANECOVÁ, E. 2012. *Preklad audiovizuálnych textov na Slovensku – prekladateľské kompetencie a odborná príprava*. Nitra: UKF. V tlači.
- HOCHÉL, B. 1985. *Communicative aspects of translation in TV*. In: Slavica Slovaca, 20/1985, No. 4, Bratislava: Veda, s. 325-328.
- HOCHÉL, B. 1990. *Preklad ako komunikácia*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- HRUŠKOVÁ, L. 2011. *Televízny dabing – umenie alebo komercia?* In: Tvorivé prekladateľské reflexie. Umelecký preklad v teórii a praxi. Tribun EU : Brno, s. 88-115.
- KUSÁ, M. 2005. *Preklad ako súčasť dejín kultúrneho priestoru*. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV.

- MAKARIAN, G. 2005. *Dabing: Teória, realizácia, zvukové majstrovstvo*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV.
- POŠTA, M. 2011. *Titulkujeme profesionálne*. Praha: Miroslav Pošta – Apostrof.
- SMETANOVÁ, M. 2011. *Prevod cudzojazyčnej audiovizuálnej tvorby: stále aktuálna téma (simultánne tlmočenie filmov, titulky, dabingový preklad)*. In: *Jazyk a kultúra*, 2/7/2011.
- SZARKOWSKA, A. 2005. *The Power of Film translation*. In: *Translation Journal*, 9/2/2005. Dostupné na: <http://translationjournal.net/journal/32film.html>
- TARCSIOVÁ, D. 2004. *Titulkované programy a nepočujúci*. In: III. medzinárodný festival kultúry nepočujúcich svätého Františka Saleského. Nitra: Effeta, s. 111-114.
- TARCSIOVÁ, D. 2005. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. Bratislava: Sapientia.
- Zákon NR SR 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii.

Resumé

In the recent years translation of audiovisual texts has been continuously moving into the spotlight not only in the translation practice, but also in the theory, critique and didactics of translation. Slovak translators and academia respond to this trend and try to follow our traditional translation methods as well as reflect new translation approaches applied in other countries. In the article the author maps the development of theoretical basis in connection with audiovisual translation and introduces the newest approaches and efforts in the field of critique and didactics of translation for audiovisual media in Slovakia.

Mgr. Emília Janecová
Katedra translatológie
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67
949 74 Nitra
e.janecova@gmail.com